

**BOSHLANG'ICH TA'LIMDA IJODIY FIKRLASHNI RIVOJLANTIRISH:
METODIK YONDASHUVLAR VA PEDAGOGIK IMKONIYATLAR**

Tursunova Marjona Ismatillayevna

Shahrisabz davlat Pedagogika institute

Annotatsiya: *Ushbu maqola boshlang'ich ta'limda o'quvchilarning ijodiy fikrlash qobiliyatini shakllantirishga doir nazariy va amaliy jihatlarini yoritadi. Ijodiy fikrlashni rivojlantirishda innovatsion metodlar, interfaol topshiriqlar, guruhii ishlanmalar va o'yin elementlarining o'rni tahlil qilinadi. Shuningdek, boshlang'ich sinf o'quvchilarining psixologik va intellektual xususiyatlariga mos holda samarali strategiyalar tavsiya etiladi.*

Kalit so'zlar: *boshlang'ich ta'lim, ijodiy fikrlash, interfaol metod, innovatsion ta'lim, didaktik o'yinlar, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv*

Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimi inson salohiyatini ro'yobga chiqarish, o'z fikrini erkin bayon eta oladigan, muammolarni ijodiy hal qila oladigan, yangilik yaratishga qodir shaxsni shakllantirishga qaratilmoqda. Ayniqsa, bu vazifa boshlang'ich ta'lim bosqichida nihoyatda muhimdir. Chunki bola tafakkurining asosiy tamoyillari, aqliy faoliyatning faol mexanizmlari aynan shu bosqichda shakllanadi.

Ijodiy fikrlash — bu shunchaki o'ylash emas, balki mavjud ma'lumotlarga yangicha yondashish, muammoga noodatiy yechim topish, o'z g'oyasini mustaqil shakllantirish demakdir. Ijodiy fikrlashga ega o'quvchi mustaqil qaror qabul qilish, o'z fikrini dalillash, har xil g'oyalarni muqoyasa qilish va tanqidiy yondasha olish qobiliyatiga ega bo'ladi. Shu sababli, boshlang'ich ta'limda ijodiy fikrlashni rivojlantirish — o'qituvchi faoliyatining markaziy yo'nalishlaridan biri bo'lishi zarur.

Bugungi kunda ta'lim metodikasida ijodkorlikni rivojlantirishga xizmat qiluvchi ko'plab yondashuvlar taklif qilinmoqda. Ular orasida faoliyatga asoslangan metodlar, loyihaviy ishlar, dramatizatsiya, muammoli topshiriqlar, interfaol muloqot shakllari ajralib turadi. Maqolada aynan shu metodlar asosida ijodiy fikrlashni qanday rivojlantirish mumkinligi masalasi yoritiladi.

Ijodiy fikrlash o'quvchilar tafakkurining eng murakkab, ammo eng zaruriy shaklidir. Uni rivojlantirish uchun dars jarayonini oddiy bilim berishdan tashqariga olib chiqish lozim. Ya'ni, o'quvchi o'rgangan bilimni yangicha kontekstdan ko'ra olishi, mustaqil izlanish orqali yangi g'oyaga kelishi, o'z fikrini ifodalashi zarur.

Birinchidan, muammoli vaziyat yaratish – ijodiy tafakkurni faollashtirishdagi eng samarali usullardan biridir. O'qituvchi darsda “Agar bu holat o'zgarganida nima bo'lardi?”, “Siz bu masalani qanday hal qilgan bo'ladingiz?”, “Boshqacha yo'l bilan qanday natijaga erishish mumkin?” kabi savollar bilan o'quvchini o'ylashga undaydi. Bunda o'quvchining mantiqiy izlanish, muqobil yechim topish, yangi yo'lni izlash kabi ko'nikmalari shakllanadi.

Ikkinchidan, ijodiy topshiriqlar – hikoya tuzish, she'r yozish, matnni davom ettirish, rasm asosida voqea yaratish, rolda chiqish – o'quvchilarning fantaziyasini, tasavvurini va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi. Masalan, "Bo'sh tugagan ertakni yakunlang", "Tasvirga asoslanib voqeani hikoya qiling", "Bir so'zdan hikoya tuzing" kabi mashqlar ijodiylikni kuchaytiradi.

Uchinchidan, loyiha metodlari orqali o'quvchilar biror mavzu asosida mustaqil material to'plash, tahlil qilish, natijalarni taqdim etishga o'rgatiladi. Bu metod bolada o'z fikrini rejalashtirish, izchil ifodalash, guruhda ishlash, hamkorlikda qaror chiqarish kabi ijodiy va ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantiradi. Boshlang'ich sinfda oddiy loyihalar – "Mening oilam", "Sevimli kitobim", "Tabiatni asraylik", "Kasblar olami" kabi mavzularda topshiriqlar berilishi mumkin.

To'rtinchidan, o'yinli metodlar ijodiy fikrlashni eng tabiiy va qulay yo'lda rivojlantiradi. Rolli o'yinlar, dramatik ifodalar, "rolga kirish" texnikalari orqali bola o'zini boshqa odam o'rnida tasavvur qiladi, bu esa uning tafakkur doirasini kengaytiradi. "Men – muallif", "Men – ixtirochi", "Men – muammo yechimini topuvchi" kabi rolli mashqlar bolani mustaqil harakat qilishga o'rgatadi.

Beshinchidan, shaxsga yo'naltirilgan yondashuv ijodiy tafakkurni rivojlantirishda alohida ahamiyatga ega. O'quvchining individual qiziqishi, o'ziga xos dunyoqarashi, ehtiyojlari e'tiborga olingan darsda ijodiy natijalar ko'proq bo'ladi. Bunda o'qituvchi bolaning fikrini eshitadi, uni qadrlaydi, mustaqil izlanishga ilhomlantiradi.

Yana bir muhim jihat – matnlardan ijodiy foydalanish. She'riy yoki nasriy matnlar asosida yangicha g'oyalar ishlab chiqish, personajga xat yozish, boshqa yakun taklif qilish, voqeani boshqa rakursdan yoritish – bularning barchasi ijodiy yondashuvdir. Matnga nisbatan erkin, kengroq yondashish o'quvchini tafakkur qilishga, o'z fikrini erkin ifodalashga o'rgatadi.

Shuningdek, darsda savol berish madaniyatini shakllantirish orqali ham ijodiy fikrlashni rivojlantirish mumkin. O'qituvchi o'quvchidan ko'proq savol so'rashi, ammo o'quvchining ham savol berishiga imkon yaratishi lozim. Savol berish – bu tafakkurning belgisi, izlanishning boshlanishidir.

Boshlang'ich ta'lim bosqichida o'quvchilarning ijodiy fikrlashini shakllantirish ularning tafakkur darajasini oshirish, mustaqil fikr yuritish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda har bir o'quvchining shaxsiy salohiyatini ochib berishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Ijodiylik – bu tug'ma xususiyat emas, balki o'rgatiladigan, tarbiyalanadigan va rivojlantiriladigan qobiliyatdir. Shu bois, pedagogik jarayonda aynan ijodiy fikrlashni uyg'otuvchi metodlarga alohida e'tibor qaratilishi zarur.

Maqolada tahlil qilingan metodlar — muammoli vaziyatlar, ijodiy topshiriqlar, loyiha asosida o'qitish, dramatik o'yinlar, matnga ijodiy yondashuv — bularning barchasi o'quvchilarning tafakkurini faollashtirish, noodatiy fikrlash, o'z g'oyasini ilgari surish va mustaqil qarorlar qabul qilish imkonini yaratadi. Shuningdek, har bir o'quvchining shaxsiy

qiziqishlariga asoslangan yondashuv, darsdagi savol-javob madaniyati, interfaol faoliyatlar ijodiy o'sishga kuchli turtki beradi.

O'qituvchining darsni qanday tashkil qilgani, qanday savollar bergani, qanday material tanlagani, qanday metodlardan foydalangani — bularning barchasi o'quvchi tafakkurining shakllanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Eng muhimi, pedagog har bir bolaning fikrini qadrlashi, uning har qanday g'oyasiga hurmat bilan yondashishi kerak. Ana shundagina bolaning ichki salohiyati uyg'onadi, u o'zini qadrlangan, faol ishtirokchi sifatida his etadi.

Xulosa qilib aytganda, boshlang'ich ta'limda ijodiy fikrlashni rivojlantirish — zamonaviy pedagogikaning ustuvor yo'nalishlaridan biridir. Bu esa faqat metodlar bilan emas, balki o'qituvchining didi, yuragi, didaktik mahorati va bolaga nisbatan individual yondashuvi bilan uyg'unlikda muvaffaqiyatli amalga oshiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Azizxo'jayev, A. (2020). Innovatsion pedagogika. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti.
2. Mahkamova, G. (2021). Boshlang'ich ta'lim metodikasi. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi nashriyoti.
3. Torrance, E. P. (1974). Torrance Tests of Creative Thinking. Scholastic Testing Service.
4. Vygotsky, L. S. (1978). Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge: Harvard University Press.
5. Dewey, J. (1934). Art as Experience. New York: Minton, Balch & Company.
6. Samarova, M. (2022). "Boshlang'ich sinfda ijodiy fikrlashni shakllantirishning samarali usullari". Ilm va taraqqiyot, №4.
7. Jumaniozova, N. (2023). "O'yinli metodlar orqali o'quvchilarda ijodiy tafakkurni rivojlantirish". Zamonaviy ta'lim muammolari, №6.